

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 De staat *Gilead* van Margaret Atwood

1 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat de vorming van de staat *Gilead* past bij Plato's opvatting dat staatsvormen uit elkaar voortkomen, omdat een democratie niet kan standhouden door het vrijheidsstreven van de democratische mens.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Plato overheerst in een democratie het verlangen naar vrijheid en zal elke democratie daar vroeg of laat aan ten ondergaan. Als in de moderne democratie van de Verenigde Staten inderdaad eigenbelang en een verlangen naar vrijheid en luxe overheerst, zou volgens Plato een tirannieke zoon voortkomen uit de democratische vader, zoals gebeurt in *Gilead*.

2 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg van het verband tussen Plato's mensbeeld en zijn maatschappijvisie: verschillende delen van de ziel komen volgens Plato overeen met verschillende natuurlijke rollen en als iedereen zich schikt naar die rol, vormt de samenleving een harmonieus geheel.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Plato zijn er drie verschillende delen van de ziel: de rede, het gemoed en de begeerte. Bij sommige mensen heeft een bepaald zielsdeel van nature de overhand en als ieder mens zijn natuurlijke rol in de samenleving vervult, dan is de samenleving rechtvaardig volgens Plato. Redelijke mensen zullen dan leidinggeven, moedige mensen bewaken en mensen met vooral begeerten gaan werken.

3 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van kritiek op het verband tussen mensbeeld en maatschappijvisie in het voorbeeld van de staat *Gilead*, met het begrippenpaar 'natuur en cultuur' als het verschil tussen 'van nature aanwezig' en 'door mensen gemaakt' 1
- een weergave van kritiek op het verband tussen mensbeeld en maatschappijvisie in het voorbeeld van de staat *Gilead*, met het begrip 'gender' als de sociale constructie van het onderscheid tussen 'mannelijk' en 'vrouwelijk' 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- In *Gilead* worden natuurlijke rollen ingedeeld naar of je man of vrouw bent. Maar hoe je biologisch gebouwd bent, is niet uitsluitend ‘mannelijk’ of ‘vrouwelijk’ en zegt helemaal niks over je genderidentiteit. Gender is de culturele, maatschappelijke betekenis van ‘mannelijk’ en ‘vrouwelijk’ en in *Gilead* wordt er net gedaan alsof de ongelijke genderindeling natuurlijk is. Je kunt je afvragen of er wel ‘natuurlijke rollen’ bestaan. Vrouwen kunnen kinderen baren, maar dat dit ook hun enige taak is om een samenleving in stand te houden, omdat ze het nou eenmaal kunnen, is een voorbeeld van de naturalistische drogredenering. Bovendien, wie bepaalt wat ieders natuurlijke rol is en hoe voorkom je dat daar een vorm van cultureel bepaalde (gender)ongelijkheid in sluipt?

4 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg voor twee van de volgende van Dahls voordelen van een democratie dat deze aansluiten bij Tante Lydia's doel om met democratie burgers te beschermen tegen machthebbers:

- Democratie helpt een regering van wrede, kwaadaardige autocraten voorkómen.
- Democratie garandeert burgers fundamentele rechten.
- Democratie verzekert burgers een grote mate van persoonlijke vrijheid.
- Democratie helpt mensen hun eigen fundamentele belangen te beschermen.
- Alleen een democratische regering kan personen maximaal in staat stellen om de vrijheid tot zelfbeschikking uit te voeren.
- Alleen een democratische regering kan personen maximaal in staat stellen morele verantwoordelijkheid te nemen.
- Democratie bevordert menselijke ontwikkeling volwaardiger.
- Alleen een democratie kan een hoge mate van politieke gelijkheid bevorderen.
- Moderne representatieve regeringen voeren geen oorlog met elkaar.
- Landen met democratische regeringen zijn over het algemeen welvarender dan landen met niet-democratische regeringen.

Opmerking

Per voordeel waarin uitgelegd wordt dat dit aansluit bij het doel om met democratie burgers te beschermen tegen machthebbers, 1 scorepunt toekennen.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Dahl helpt democratie om een regering van kwaadaardige en wrede autocraten te voorkomen. Dit sluit aan bij Tante Lydia's doel. Zij wil de machthebbers van *Gilead*, die met de doodstraf onschuldige mensen vermoorden, ten val brengen en de democratie herstellen zodat dit soort wrede leiders geen kans meer hebben en burgers beter beschermd worden 1
- Bovendien garandeert democratie mensen volgens Dahl een aantal fundamentele rechten. Een eerlijk proces lijkt me daaronder te vallen. Tante Lydia's doel om de democratie te herstellen sluit daarbij aan om zo burgers te beschermen tegen machthebbers die onder hun eigen schuld uit proberen te komen door onschuldige mensen te vermoorden 1

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argument voor de stelling dat als de staat zich bemoeit met onderwijs er in een democratie net zo goed sprake is van indoctrinatie als in een dictatuur zoals *Gilead*, met de spanning tussen de belangen van de staat en de belangen van leerlingen 1
- een argument tegen de stelling dat als de staat zich bemoeit met onderwijs er in een democratie net zo goed sprake is van indoctrinatie als in een dictatuur zoals *Gilead*, met de spanning tussen de belangen van de staat en de belangen van leerlingen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Zodra de staat zich gaat bemoeien met onderwijs, krijg je indoctrinatie, of je meisjes nou leert bloemschikken in een dictatoriaal regime zoals dat van *Gilead* of dat je ze in een democratische samenleving stimuleert naar een universiteit of hogeschool te gaan. De staat zal namelijk altijd handelen vanuit eigen belangen en daarmee bestaat het risico dat de individuele belangen van leerlingen worden vergeten. In het dictatoriale *Gilead* draagt bloemschikken volgens de staat bij aan het stabiel houden van de samenleving, in een democratie moeten vrouwen studeren omdat er een tekort aan hoogopgeleide vrouwen is om de samenleving op basis van gelijkheid draaiende te houden. In beide gevallen is er het risico dat meisjes niet zelf kiezen wat ze willen. In beide gevallen is er dus sprake van indoctrinatie door de staat, alleen de inhoud van de indoctrinatie is anders 1
- Er is wel degelijk een verschil tussen een staat die zich met onderwijs bemoeit in een dictatoriaal regime zoals dat van *Gilead* enerzijds en in een democratische staat anderzijds. In een democratie mag je verwachten dat de belangen van leerlingen net zo hard meetellen als de belangen van de staat. In Nederland bijvoorbeeld mag je studeren wat je wilt en hoef je je niet te beperken tot zaken waarvan de dictatoriale staat voor jou heeft bepaald dat je ze wel of niet mag leren, zoals in *Gilead*. In een dictatoriale staat is indoctrinatie dus veel sneller aanwezig 1

6 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Friedmans opvatting over externe effecten van onderwijs: onderwijs biedt aan vele burgers voordelen 1
- een argumentatie of Friedmans opvatting over overheidsbemoeienis vanwege externe effecten, indoctrinatie in het onderwijs kan tegengaan 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Friedman heeft onderwijs externe effecten. Dit zijn voordelen voor vele burgers zonder dat duidelijk is wie zij in ruil voor deze voordelen zouden moeten betalen. Het zijn voordelen voor de samenleving als geheel dus 1
- Friedman vindt onderwijs een taak van de overheid vanwege de externe effecten die onderwijs heeft. Het is goed voor iedereen dat alle kinderen een bepaalde vorm van geletterdheid en een gedeelde set waarden krijgen aangeleerd. Maar verder dan dat mag de overheidsbemoeienis volgens Friedman niet gaan, omdat er volgens hem dan indoctrinatie kan optreden. De staat mag zich van Friedman dus niet met de inhoud en organisatie van het onderwijs bemoeien en moet ook geen onderwijs bekostigen dat specifiek tot iets opleidt dan deze externe effecten van geletterdheid en gedeelde waarden. Ik denk dat dit indoctrinatie in het onderwijs voor een groot gedeelte kan tegengaan, omdat leerlingen door hun geletterdheid en geleerde set gedeelde waarden zich kritisch tot elkaar, het leven, het onderwijs en de staat leren verhouden. Op deze manier hou je de mogelijkheid van indoctrinatie volgens mij heel klein en geef je leerlingen en scholen veel ruimte en vrijheid om zelf invulling te geven aan het onderwijs dat ze verder willen volgen 1

of

- Friedman vindt onderwijs een taak van de overheid vanwege de externe effecten die onderwijs heeft. Het is goed voor iedereen dat alle kinderen een bepaalde vorm van geletterdheid en een gedeelde set waarden krijgen aangeleerd. Maar verder dan dat mag de overheidsbemoeienis volgens Friedman niet gaan, omdat er volgens hem dan indoctrinatie kan optreden. Ik denk niet dat de beperking van overheidsbemoeienis tot externe effecten indoctrinatie van de staat in het onderwijs tegengaat. Ik denk dat het beschrijven van een bepaalde vorm van geletterdheid en de voorgeschreven set gedeelde waarden al indoctrinatie van de staat zijn. Externe effecten zoals Friedman die omschrijft, zijn door de staat bedacht om de gewenste staat goed te laten functioneren. Dat is indoctrinatie en sluit mensen die andere waarden willen onderzoeken buiten 1

7 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van ethische autonomie, met de mening van de lerares: mensen hebben de vrijheid om zelf te denken en zichzelf te ontplooiën, zoals de lerares van mening is dat de mensen in Gilead geholpen moeten worden om vrij te zijn 1
- een uitleg van politieke autonomie, met de mening van Daisy: mensen hebben het recht om te leven zoals hun goeddunkt, ook als deze manier van leven ingaat tegen ethische autonomie, zoals Daisy van mening is dat mensen moeten kunnen kiezen om in een onvrij land te leven 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ethische autonomie houdt in dat mensen de vrijheid hebben om zelf te denken en zichzelf te ontplooiën. Je hebt dus geen ethische autonomie als je kiest om niet zelf te denken en bijvoorbeeld kiest voor overgave aan een onvrij leven zoals in *Gilead*. In het meningsverschil tussen Daisy en de lerares, is de lerares een voorstander van ethische autonomie. Zij vindt dat de mensen in *Gilead* geholpen moeten worden om vrij te zijn en zelf na te denken 1
- Politieke autonomie houdt in dat mensen het recht hebben om te leven zoals hun goeddunkt, ook als deze manier van leven ingaat tegen ethische autonomie. In het meningsverschil tussen Daisy en de lerares pleit Daisy voor politieke autonomie omdat ze vindt dat mensen het recht hebben om ervoor te kiezen om in een onvrij land te leven 1

8 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Sandel de reden van de lerares voor het lage cijfer niet goed zou vinden omdat neutraliteit volgens Sandel onmogelijk is: discussies over rechtvaardigheid kunnen niet worden losgekoppeld van discussies over het goede leven.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Sandel is neutraliteit onmogelijk. Discussies over rechtvaardigheid kunnen niet altijd worden losgekoppeld van discussies over het goede leven. De lerares geeft een laag cijfer, omdat er geen politieke opvattingen in een werkstuk mogen. Maar de reden van de lerares voor het lage cijfer komt eigenlijk voort uit haar opvatting dat mensen in *Gilead* geholpen moeten worden om bevrijd te worden. Dit is een opvatting over het goede leven en dus niet neutraal.

9 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Sandel het vermijden van discussie door de lerares niet goed zou vinden omdat neutraliteit volgens Sandel onwenselijk is: dit ondergraaft de bereidheid om je in te zetten voor de samenleving/solidariteit.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Sandel is neutraliteit ook onwenselijk. Discussies over rechtvaardigheid moeten helemaal niet worden losgekoppeld van discussies over het goede leven. Het is veel belangrijker dat Daisy en de lerares op school het gesprek met elkaar aangaan over hun tegengestelde opvattingen over het goede leven in *Gilead*. Zo ontdekken ze wat voor wie waardevol is en creëren ze de mogelijkheid voor solidariteit en wederzijds begrip. Dat moet niet onderdrukt worden met het vermijden van discussie.

10 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat democratie volgens Nozick een vorm van tirannie is, met de verhouding tussen meester en slaaf: net als in een tirannie zijn burgers in een democratie slaven tegenover de veelkoppige meester van de regering, omdat burgers geen zeggenschap hebben over hun eigen leven 1
- een uitleg van een verschil tussen Atwood en Nozicks anarchisme: Nozicks opvatting is een principiële opvatting over de onderdrukking van elke vorm van staatsgezag, terwijl die van Atwood over de menselijke neiging tot onderdrukking gaat / terwijl volgens Atwood de onderdrukking kan worden tegengegaan met strijd voor vrijheidsrechten 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Nozick schendt elke staat de autonomie van burgers, omdat burgers de wetten van de staat moeten volgen en niet hun eigen wetten. Een democratie is volgens hem een tirannie, omdat burgers slaven zijn van een meerderheid die de macht heeft over hun leven. De meester in een democratie is in die zin een meester met vele koppen 1
- Een verschil tussen Nozick en Atwood is dat Nozick zegt dat elke democratie altijd zal onderdrukken. Dit zit volgens hem verweven in het principe van elke vorm van staatsgezag, ook dat van een democratie. Atwood waarschuwt wel voor onderdrukking, maar dat is bij haar meer een onvermijdelijkheid van mens-zijn dan een onvermijdelijkheid van het idee van een staat / Atwood waarschuwt wel voor onderdrukking, maar lijkt ook te geloven dat die bestreden kan worden door op te blijven komen voor vrijheidsrechten 1